

KONKURENCYJNOŚĆ ZRÓWNOWAŻONA UNII EUROPEJSKIEJ

Krzysztof Falkowski

Streszczenie

Cel: Współcześnie, wraz z rozwojem cywilizacji ludzkiej i nasileniem się szeregu wyzwań środowiskowych oraz społecznych temu rozwojowi towarzyszących, szczególnego znaczenia nabiera rywalizacja krajów na arenie międzynarodowej w sposób bardziej odpowiedzialny i zrównoważony. W kontekście powyższego pojawia się pytanie o poziom konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej oraz jego uwarunkowania, co stanowić będzie problem badawczy niniejszego artykułu. W kontekście powyższego, celem artykułu jest: (1) omówienie koncepcji konkurencyjności zrównoważonej w ujęciu teoretycznym, (2) przedstawienie poziomu konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej, (3) zbadanie zależności między stopniem realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu a poziomem konkurencyjności zrównoważonej krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Metoda: W artykule zastosowano metodę syntetyczno-analityczną oraz analizy wskaźnikowej.

Wyniki: Przeprowadzona analiza dowiodła, iż Unia Europejska jest światowym liderem w zakresie konkurencyjności zrównoważonej, aczkolwiek poziom owej konkurencyjności jest silnie zróżnicowany między państwami członkowskimi, co jest konsekwencją m. in. różnic w poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego, struktur ich gospodarek, jak również podejścia do realizacji zadań w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. Od lat liderami w tym zakresie są kraje skandynawskie – Szwecja, Finlandia oraz Dania.

Słowa kluczowe: konkurencyjność zrównoważona, Europejski Zielony Ład, Unia Europejska.

Klasyfikacja JEL: L60, O11, O21

Wstęp

Współcześnie, wraz z rozwojem cywilizacji ludzkiej i nasileniem się szeregu wyzwań środowiskowych oraz społecznych temu rozwojowi towarzyszących, szczególnego znaczenia nabierają badania i analizy ekonomiczne dotyczące zagadnienia międzynarodowej konkurencyjności gospodarek, ukierunkowane na uwzględnianie w jeszcze większym stopniu w tych badaniach i analizach wspomnianych aspektów środowiskowych oraz społecznych. Pojawił się nawet w tym kontekście nowy termin konkurencyjności zrównoważonej, który zdobywa coraz większą popularność w międzynarodowej literaturze ekonomicznej. Z punktu widzenia poziomu oraz jakości życia, nie da się bowiem skutecznie i efektywnie konkurować we współczesnym świecie bez zapewnienia równowagi społecznej oraz zrównoważonego wykorzystania środowiska naturalnego.

Celem niniejszego artykułu jest: (1) syntetyczne omówienie koncepcji konkurencyjności zrównoważonej w ujęciu teoretycznym, (2) przedstawienie poziomu konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej, (3) zbadanie zależności między stopniem realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu przez poszczególne państwa członkowskie UE a poziomem ich konkurencyjności zrównoważonej.

W niniejszym artykule stawia się tezę, zgodnie z którą Unia Europejska jest światowym liderem w zakresie konkurencyjności zrównoważonej, aczkolwiek jej poziom w ramach samej UE jest silnie zróżnicowany między państwami członkowskimi, co jest konsekwencją m. in. różnic w poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego, struktur ich gospodarek, jak również podejścia do realizacji zadań w ramach Europejskiego Zielonego Ładu.

1. Pojęcie, uwarunkowania oraz pomiar konkurencyjności zrównoważonej

Dynamiczny rozwój gospodarki światowej, jak i cywilizacji ludzkiej samej w sobie, którym towarzyszy szereg wyzwań, w tym m. in. rosnące nierówności dochodów, rosnące różnice w produktywności, wynikające z nierównego dostępu do edukacji oraz opieki zdrowotnej oraz innowacji, nasilający się problem wykluczenia społecznego (również w krajach wysoko rozwiniętych), czy też chociażby zmiany klimatyczne i ich negatywne konsekwencje, uczyniły zasadnym wprowadzenie do dyskursu ekonomicznego pojęcia konkurencyjności zrównoważonej.

Koncepcja konkurencyjności zrównoważonej nieco inaczej (szerzej) podchodzi do zjawiska konkurencyjności (Balkytė, Tvaronavičienė, 2010). Co prawda, nie neguje się w niej całkowicie tradycyjnego podejścia, zgodnie z którym konkurencyjność utożsamia się z poziomem rozwoju gospodarczego kraju i jego zdolnością do osiągania szybszego niż inne kraje wzrostu poziomu życia, będących skutkiem pożądanых zmian w produktywności (Porter, 1990), to jednak wykracza się poza wymiar stricte ekonomiczny, uwzględniając jako równorzędne co do istotny oraz znaczenia - aspekty środowiskowe oraz społeczne (Cheba, Bąk, Szopik-Depczyńska, 2020). Tym samym, nawiązuje ona bezpośrednio do koncepcji zrównoważonego rozwoju, rozumianego jako rozwój mający na celu zabezpieczenie obecnych potrzeb bez ograniczania możliwości ich realizacji w przyszłości dla przyszłych pokoleń (World Commission on Environment and Development, 1987). W tym samym duchu swoją definicję konkurencyjności zrównoważonej zaproponowali K. Aiginger, S. Barenthaler-Sieber i J. Vogel (2013), według których należy ją rozumieć jako zdolność danego kraju (regionu, lokalizacji) do realizacji celów daleko większych aniżeli tylko PKB dla swoich obywateli, tak w dniu dzisiejszym, jak i jutro.

M.E. Porter i C. van der Linde (1995) jako pierwsi zwrócili uwagę na fakt istnienia bezpośredniej zależności między konkurencyjnością a środowiskiem, tym samym podkreślając niezbędną potrzebę uwzględnienia aspektów środowiskowych w strategiach konkurencyj-

nych przedsiębiorstw oraz całych gospodarek. Z kolei zasadność uwzględnienia aspektów społecznych w badaniach nad konkurencyjnością podkreślali m. in.: Falkowski (2023), Doyle, Perez-Alaniz (2017), Thore, Tarverdyan (2016), Aiginger, Vogel (2015), a także Giddings, Hopwood, O'Brien (2002).

Według Instytutu Przywództwa na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Uniwersytetu Cambridge (Cambridge Institute for Sustainability Leadership, 2020), zrównoważona konkurencyjność to zdolność gospodarki, jej przedsiębiorstw i ekosystemów przemysłowych do osiągania przewagi nad międzynarodowymi konkurentami w procesie przechodzenia na zrównoważony rozwój (z neutralnością klimatyczną jako jego centralnym elementem) poprzez inwestowanie w niezbędne innowacje. Sukces w tym zakresie można mierzyć poprzez odpowiednie i w pełni spójne wskaźniki: (1) przywództwo technologiczne i modelowe przedsiębiorstw na poziomie globalnych, rozwijających się rynków, (2) rozwój infrastruktury, który umożliwia wzrost produktywności międzysektorowej oraz ogólnogospodarczy wzrost produktu krajowego brutto (PKB), (3) siłę krajowych ekosystemów przemysłowych w generowaniu większego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz dodatkowej wartości dodanej jako udziału w ich globalnych łańcuchach wartości.

Światowe Forum Ekonomiczne, z kolei, uwzględniając głosy ekonomistów zajmujących się badaniami nad konkurencyjnością, zaproponowało jeszcze inną, własną definicję tego zjawiska, według której konkurencyjność zrównoważona oznacza zdolność danego kraju do poprawy produktywności w dłuższej perspektywie czasu przy jednoczesnym dążeniu do zapewnienia zrównoważonego rozwoju społecznego i zrównoważonego wykorzystywania środowiska naturalnego (World Economic Forum, 2014).

Wspomniany powyżej zrównoważony rozwój społeczny ma na celu umożliwiać wszystkim członkom danego społeczeństwa długie życie w jak najlepszym zdrowiu, sprawiedliwy udział w podziale dochodu narodowego oraz poczucie bezpieczeństwa w życiu prywatnym oraz zawodowym. Z założenia, w konsekwencji powyższego prowadzić to będzie do maksymalizacji ich wkładu w ogólny poziom dobrobytu gospodarczego danego kraju (poprzez m. in. podniesienie poziomu produktywności gospodarki), ale także do indywidualnej poprawy jakości życia. Z kolei, zrównoważone wykorzystywanie środowiska naturalnego sprowadza się do konieczności zapewnienia racjonalnego i efektywnego zarządzania posiadanymi zasobami naturalnymi, w celu zapewnienia dobrobytu obecnym i przyszłym pokoleniom (World Economic Forum, 2014).

Dla zachowania równowagi społecznej jako istotnego wymiaru konkurencyjności zrównoważonej szczególnie istotne jest (World Economic Forum, 2014): (1) efektywne zaspokajanie podstawowych potrzeb (w tym m. in. dostępu do infrastruktury sanitarnej, wody pitnej oraz opieki zdrowotnej); (2) przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego (istotna rola w tym zakresie działań na rzecz zmniejszania bezrobocia, zmniejszania rozmiarów szarej strefy, poprawy poziomu opieki społecznej), (3) zapewnienie spójności społecznej (w tym przede wszystkim niwelowanie nierówności dochodów w społeczeństwie, zwiększanie mobilności społecznej, a także skuteczna walka z bezrobociem wśród młodzieży). Z kolei w przypadku zrównoważonego wykorzystania środowiska naturalnego szczególnie istotne są działania na rzecz: (1) zwiększenia skuteczności polityki ochrony środowiska (w tym m. in. ochrony bioróżnorodności, ochrony gruntów oraz terenów zalesionych, jak również przestrzeganie ratyfikowanych traktatów międzynarodowych dotyczących ochrony środowiska); (2) racjonalnego wykorzystywania posiadanych zasobów odnawialnych; (3) przeciwdziałania zjawiskom degradacji środowiska naturalnego (World Economic Forum, 2014).

Z kolei, zgodnie z definicją szwajcarsko-koreańskiego think-tanku SolAbility, konkurencyjność zrównoważona to zdolność do generowania i utrzymania inkluzywnego bogactwa bez zmniejszania przyszłej zdolności do podtrzymywania lub zwiększania obecnego poziomu

zamożności w warunkach ciągle zaostrzającej się konkurencji między krajami (SolAbility, 2017).

Warto w tym miejscu dodać, iż w literaturze funkcjonuje także pojęcie konkurencyjności odpowiedzialnej (*responsible competitiveness*), znaczeniowo wręcz tożsame z konkurencyjności zrównoważoną. Konkurencyjność odpowiedzialną można rozumieć jako dostosowanie strategicznych działań polityki publicznej państwa oraz przedsiębiorstw w sferze społecznej oraz środowiskowej do zapewnienia zrównoważonego rozwoju, który da możliwość skutecznego zwiększenia znaczenia danej gospodarki na arenie międzynarodowej (jej pozycji konkurencyjnej), mierzonego poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (MacGillivray, Sabapathy, Zadek, 2003).

W literaturze można wskazać wiele różnych klasyfikacji czynników determinujących poziom konkurencyjności zrównoważonej. Dla przykładu, Komisja Europejska identyfikuje cztery podstawowe owe czynniki, a mianowicie: tzw. zrównoważoność środowiskową (*environmental sustainability*), odporność i stabilność (*resilience, stability*), produktywność (*productivity*) oraz dobrobyt dla wszystkich i sprawiedliwość (*well-being for all, fairness*) (European Commission, 2023). Jak wynika z powyższego, czynniki te odnoszą się do trzech głównych wymiarów koncepcji zrównoważonej konkurencyjności, tj. do wymiaru ekonomicznego, społecznego oraz środowiskowego.

Z kolei według szwajcarsko-koreańskiego think-tanku SolAbility, który od 2012 roku publikuje Globalny Indeks Konkurencyjności Zrównoważonej (*Global Sustainable Competitiveness Index; GSCI*), poziom konkurencyjności zrównoważonej jest determinowany przez sześć głównych grup czynników (filarów), a mianowicie (SolAbility, 2023):

- kapitał naturalny (*natural capital*) – zasoby naturalne, ich dostępność i poziom wy-czerpania);
- efektywność zasobów (*resource intensity & efficiency*) – wykorzystanie posiadanych zasobów;
- kapitał społeczny (*social capital*) – zdrowie, bezpieczeństwo, zakres wolności oraz równości, poziom zadowolenia z życia);
- kapitał intelektualny (*intellectual capital*) – zdolność do generowania dobrobytu i miejsc pracy poprzez innowacje i sektory o wartości dodanej na zglobalizowanych rynkach;
- efektywność zarządzania (*governance*) – zdolność do tworzenia ram dla trwałego i zrównoważonego bogactwa;
- zrównoważoność ekonomiczną (*economic sustainability*) – zdolność do generowania bogactwa poprzez zrównoważony rozwój gospodarczy, który wykorzystuje cały posiadany potencjał.

Model zrównoważonej konkurencyjności SolAbility opiera się na swoistej piramidzie, gdzie każdy poziom (który stanowi kolejna grupa czynników), począwszy od kapitału naturalnego, jest wymagany do wspierania następnego, wyższego poziomu. Tak więc ostateczny poziom zrównoważonej konkurencyjności jest sumą i wypadkową konkurencyjności w każdym poszczególnym zakresie.

Ważną kwestią dotyczącą konkurencyjności zrównoważonej jest jej pomiar. Podobnie jak w przypadku konkurencyjności jako takiej, nie ma jednej, powszechnie przyjętej metody pomiaru tej konkurencyjności (patrz: Cheba, Bąk, Szopik-Depczyńska, 2020; Bilbao-Terol, Arenas-Parra, Onopko-Onopko, 2019; Doyle, Perez-Alaniz, 2017; Popescu, Sima, Nica, Gheorghe, 2017). Własną metodologię pomiaru konkurencyjności zrównoważonej, bazującą na omówionych powyżej czynnikach owej konkurencyjności, zaproponował wspomniany szwajcarsko-koreański think-tank SolAbility (2024).

Absolutna większość (ponad 90%) wskaźników wykorzystywanych do pomiaru konkurencyjności zrównoważonej, zgodnie z metodą SolAbility, to czysto ilościowe wskaźniki

wydajności, pochodzące z baz Banku Światowego, ONZ i MFW, a także dodatkowo dane Transparency International, Reporterów bez Granic, The New Economics Foundation, The Institute for Economics and Peace, the Fund For Peace oraz V-Dem Project. Na summaryczny indeks konkurencyjności zrównoważonej (GSCI) składają się zaś wyniki dla pięciu kolejnych subindeksów, odpowiadających pięciu grupom czynników (filarom), wskazanym powyżej, o tej samej wadze (SolAbility, 2024).

Podobnie jak w przypadku metod pomiaru konkurencyjności międzynarodowej, tak i w przypadku powyżej przedstawionej metody pomiaru konkurencyjności zrównoważonej SolAbility, można wskazać określone mocne oraz słabe jej strony. Zawsze bowiem przy tego typu syntetycznych miernikach bazujących na autorskiej metodzie cechującej się określonym subiektywizmem doboru wykorzystywanych zmiennych oraz określeniem ich wag, można zastanawiać się nad zakresem pokrycia analizowanego zagadnienia (w tym przypadku konkurencyjności zrównoważonej), czy też jej uniwersalną aplikacyjnością. Nie ulega jednakże żadnej wątpliwości fakt, iż metoda stworzona i wykorzystywana przez SolAbility do opracowywania corocznych raportów dotyczących światowej konkurencyjności zrównoważonej umożliwia opracowanie najbardziej kompleksowego i dostępnego powszechnie rankingu krajów pod kątem ich konkurencyjności zrównoważonej.

2. Poziom konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej

Unia Europejska od lat należy do światowych liderów pod względem konkurencyjności zrównoważonej. Najlepszym tego dowodem jest fakt, iż w gronie 15 najbardziej konkurencyjnych w sposób zrównoważony krajów świata w 2023 roku aż 11 krajów pochodziło z Unii Europejskiej (Tabela 1). Zdecydowanymi liderami w tym zakresie są kraje skandynawskie – Szwecja i Finlandia. Co ciekawe w gronie liderów konkurencyjności zrównoważonej znalazł się tylko jeden kraj spoza Europy, a mianowicie – Japonia. Najdobitniej świadczy to o dystansie, jaki w tym zakresie występuje między Europą a pozostałymi regionami świata. Z punktu widzenia międzynarodowej konkurencyjności uwzględniającej nie tylko aspekty czysto ekonomiczne, ale również społeczne i środowiskowe, niezwykle istotną wydaje się kwestia naśladownictwa działań UE w tym zakresie ze strony pozostałych, pozaeuropejskich krajów, w szczególności krajów azjatyckich.

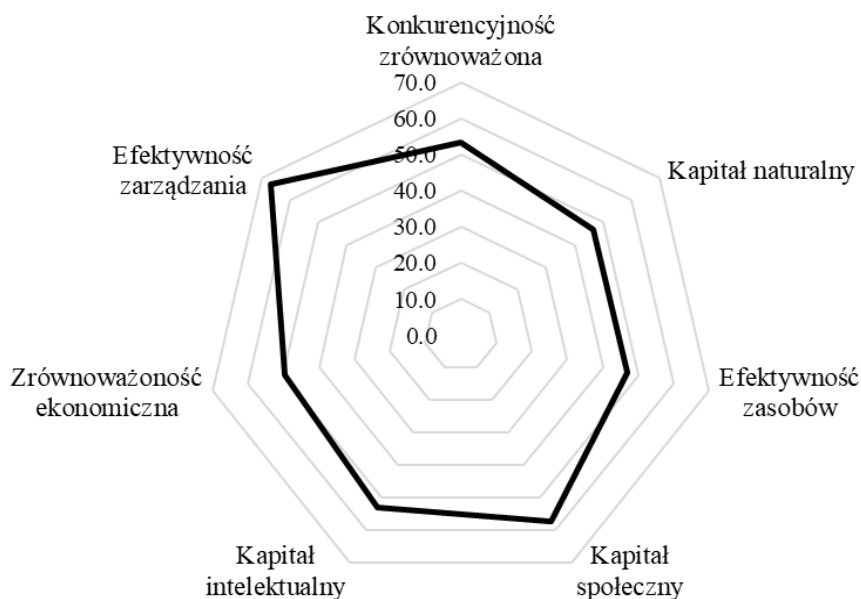
Tabela 1. Najbardziej konkurencyjne w sposób zrównoważony kraje świata w 2023 roku (pkt.)

L.p.	Kraj	Wynik GSCI 2023
1.	Szwecja	59,6
2.	Finlandia	59,4
3.	Islandia	59,2
4.	Szwajcaria	59,1
5.	Norwegia	57,7
6.	Dania	57,6
7.	Estonia	56,7
8.	Austria	56,2
9.	Łotwa	56,1
10.	Słowenia	55,7
11.	Portugalia	55,5
12.	Japonia	55,3
13.	Irlandia	55,2
14.	Litwa	55,1
15.	Niemcy	55,0

Źródło: SolAbility (2023).

Biorąc pod uwagę poszczególne filary konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej jako całości (Rysunek 1), należy podkreślić, iż zdecydowanie najlepiej UE wypada pod względem efektywności zarządzania. Jest to o tyle istotne z punktu widzenia realizacji całej koncepcji konkurencyjności zrównoważonej, że od tej efektywności zależy de facto skuteczne zapewnienie ram dla trwałego, inkluzywnego i zrównoważonego wzrostu oraz rozwoju gospodarczego, co jeszcze szczególnie istotne z punktu widzenia zakładanych pożądanych efektów konkurencyjności w sposób zrównoważony oraz społecznej percepcji potencjalnych korzyści z nowego wymiaru konkurencyjności międzynarodowej, promowanej przez Unię Europejską.

Z kolei zdecydowanie najgorzej Unia Europejska wypada w zakresie kapitału naturalnego oraz efektywności zasobów. Oznacza to, iż szczególnie dużym wyzwaniem, przed jakim stoi Unia Europejska są zasoby naturalne, a zwłaszcza ich dostępność oraz poziom dotychczasowego wyczerpania, co jest z jednej strony uwarunkowane geograficznie, z drugiej zaś poziomem dynamicznego rozwoju gospodarczo-społecznego, któremu towarzyszyło szybkie zużycie posiadanych zasobów, w tym szczególnie tych o charakterze zasobów nieodnawialnych. Kolejnym dużym wyzwaniem jest efektywność zarządzania istniejącymi zasobami w ramach Unii Europejskiej. Mowa w tym kontekście, nie tylko o zasobach naturalnych, ale szerzej także o zasobach ludzkich czy finansowych. W tym zakresie szczególna trudność polega na takich ich wykorzystaniu w UE by minimalizować koszty oraz oddziaływanie na środowisko naturalne z tytułu ich zastosowania w procesy dalszego wzrostu i rozwoju gospodarczo-społecznego.

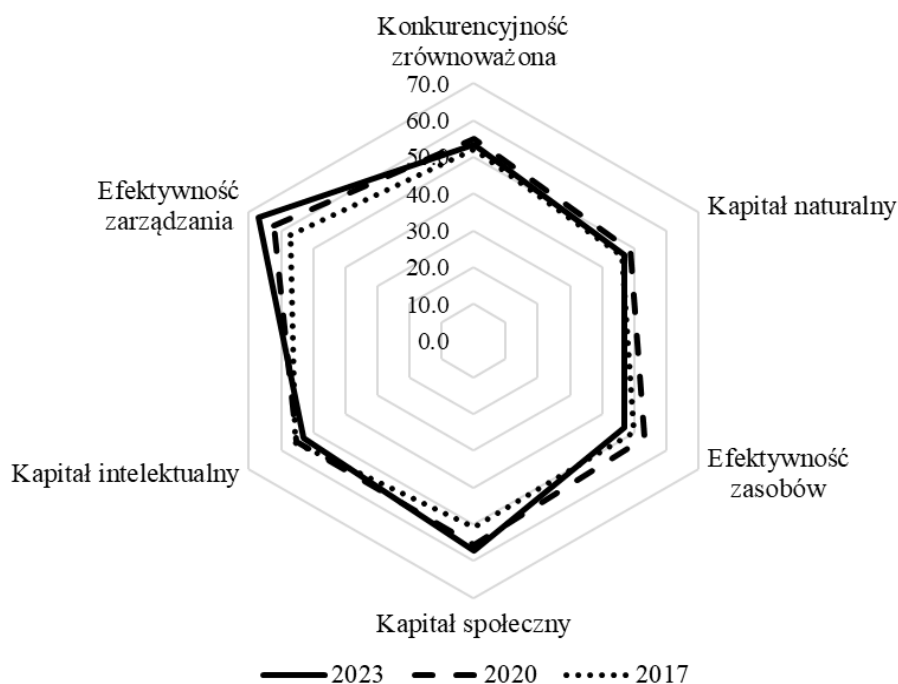

Rysunek 1. Konkurencyjność Unii Europejskiej w zakresie poszczególnych filarów konkurencyjności zrównoważonej w 2023 roku (pkt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SolAbility (2023).

W kontekście powyższego, należy także zwrócić uwagę na dokonujące się na przestrzeni ostatnich lat zmiany konkurencyjności Unii Europejskiej w zakresie poszczególnych filarów konkurencyjności zrównoważonej (Rysunek 2). I tak, wyraźnie widoczna jest sukcesywna, stała poprawa owej konkurencyjności w obszarze efektywności zarządzania, co

należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Z drugiej strony jednak, w zakresie dopiero co wskazanych, słabych filarów konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej (kapitał naturalny oraz efektywność zasobów), na przestrzeni lat 2017-2023 sytuacja uległa wyraźnego pogorszeniu. Tym samym odwrócenie tego niekorzystnego trendu zmian musi stać się szczególnie ważnym celem działań w najbliższych latach zarówno Komisji Europejskiej, jak i poszczególnych krajów członkowskich UE.

Rysunek 2. Porównanie konkurencyjności Unii Europejskiej w zakresie poszczególnych filarów konkurencyjności zrównoważonej w 2017, 2020 oraz 2023 roku (pkt.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie SolAbility (2017; 2020; 2023).

Poziom konkurencyjności zrównoważonej w ramach poszczególnych krajów członkowskich Unii Europejskiej jest silnie zróżnicowany (Tabela 2). Biorąc pod uwagę wynik Globalnego Indeksu Konkurencyjności Zrównoważonej z 2023 roku, można podzielić te kraje na 4 grupy. W pierwszej grupie krajów – absolutnych liderów konkurencyjności zrównoważonej, znalazły się trzy kraje skandynawskie, tj. Szwecja, Finlandia oraz Dania. Z kolei w ostatniej, czwartej grupie krajów – outsiderów w zakresie konkurencyjności zrównoważonej, znalazły się: Malta, Rumunia, Węgry, Cypr, Grecja oraz Bułgaria. Kraje te dzieli szczególnie duży dystans do pozostałych krajów członkowskich UE, a tym samym skala zmian i niezbędnych działań jest w tym przypadku zdecydowanie największa. Niestety, tak jak w przypadku Węgier czy Bułgarii, dużym problemem w tym zakresie jest brak odpowiedniej woli politycznej do konieczności zintensyfikowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym także konkurencyjności zrównoważonej. Wszystkie pozostałe kraje członkowskie UE plasują się w drugiej bądź trzeciej grupie, cechując się zróżnicowanym poziomem owej konkurencyjności, co jest w gruncie rzeczy konsekwencją m. in. różnic w ich poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego, struktur ich gospodarek, a także podejścia do realizacji zadań w ramach Europejskiego Zielonego Ładu.

Tabela 2. Podział krajów członkowskich Unii Europejskiej ze względu na poziom konkurencyjności zrównoważonej w 2023 roku

Wynik GSCI 2023	Kraje członkowskich UE
> 57 pkt.	Szwecja, Finlandia, Dania
54-57 pkt.	Estonia, Austria, Łotwa, Słowenia, Portugalia, Irlandia, Litwa, Niemcy, Francja, Czechy, Niderlandy
50-54 pkt.	Luksemburg, Chorwacja, Włochy, Słowacja, Belgia, Polska, Hiszpania
< 50 pkt.	Malta, Rumunia, Węgry, Cypr, Grecja, Bułgaria

Źródło: opracowanie własne na podstawie SolAbility (2023).

Do bardzo podobnych wniosków doszli także twórcy najnowszego raportu Competitive Sustainability Index (CSI) z 2024 roku, w którym najwyższym poziomem konkurencyjności zrównoważonej na tle pozostałych krajów członkowskich UE cechują się Szwecja, Finlandia i Dania, zaś za nimi uplasowały się Niderlandy i Austria. Z kolei najgorzej w tym zakresie wypadły: Rumunia, Bułgaria, Węgry, Grecja, Cypr i niestety Polska (Cambridge Institute for Sustainability Leadership, 2024).

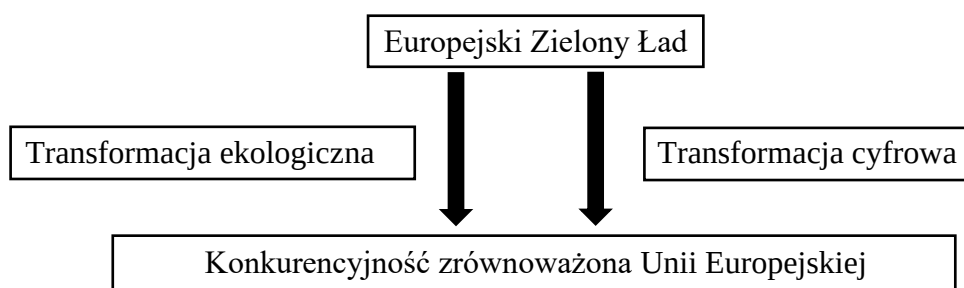
Co ciekawe i warte podkreślenia, jak wynika z przywołanego powyżej raportu, w ciągu ostatnich dwóch lat nie nastąpiły żadne większe zmiany w ogólnym poziomie zrównoważonej konkurencyjności UE, niemniej jednak wyniki poszczególnych krajów członkowskich UE w tym zakresie okazały się być słabsze, szczególnie w wymiarze gospodarczym oraz społecznym. Jak się wydaje było to spowodowane konsekwencjami kryzysu covidowego i wyższej inflacji, skutkami szoku energetycznego wywołanego inwazją Rosji na Ukrainę oraz obserwowanym (przynajmniej w części krajów członkowskich UE) wpływem zwiększonych wydatków na obronność. Jednocześnie taka sytuacja ściśle koresponduje z ustaleniami raportu Dragiego (2024), zgodnie z którymi ogólna konkurencyjność Unii Europejskiej niestety spadała na przestrzeni ostatnich lat, zwłaszcza w odniesieniu do jej głównych konkurentów – USA oraz Chin. Bez wątpienia tym samym jest i będzie to dużym wyzwaniem dla dalszego funkcjonowania UE, zarówno w krótkiej, średniej, jak i długoterminowej perspektywie (Cambridge Institute for Sustainability Leadership, 2024).

3. Europejski Zielony Ład a konkurencyjność zrównoważona Unii Europejskiej

Europejski Zielony Ład (EGD), będący swoistą odpowiedzią na postępujący kryzys klimatyczny oraz degradację środowiska naturalnego, to strategia rozwoju Unii Europejskiej, dzięki realizacji której ma się ona stać obszarem neutralnym klimatycznie do 2050 roku (Schunz, 2022; Eckert, Kovalevska, 2021). Według założeń, w konsekwencji realizacji Europejskiego Zielonego Ładu (European Commission, 2019), Unia Europejska ma stać się docelowo obszarem neutralnym klimatycznie, sprawiedliwym i dostatnim, a także posiadającym gospodarkę, która będzie zarówno nowoczesna, zasobooszczędna, jak i przyjazna środowisku naturalnemu. Szczególnym wyzwaniem dla całej Unii Europejskiej będzie m. in.: stworzenie do 2050 roku systemu bezpiecznej i czystej energii, stworzenie oraz wdrożenie gospodarki o obiegu zamkniętym, jak również racjonalizację wykorzystania energii w przemyśle oraz gospodarstwach domowych. Notabene ten ostatni cel nabiera szczególnego znaczenia w kontekście obecnego kryzysu energetycznego w Europie. Oczywiście, wszystkie powyższe działania

wpisują się także bezpośrednio w realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej.

Realizacja założeń Europejskiego Zielonego Ładu zakłada niezbędną transformację ekologiczną oraz cyfrową Unii Europejskiej, co będzie oddziaływać także na poziom konkurencyjności zrównoważonej tych krajów (Rysunek 3). Bez wątpienia, owa transformacja będzie dużym wyzwaniem zarówno dla gospodarek poszczególnych krajów, jak i UE jako całości. Szczególnym wyzwaniem będzie, jak się wydaje, dla europejskiego przemysłu (Weber, 2025). Trudno bowiem będzie utrzymać jego dotychczasową wysoką pozycję konkurencyjną na rynku światowym, przy jednoczesnej dekarbonizacji energochłonnych gałęzi przemysłu, zwłaszcza w obliczu rosnących cen energii w Europie.

Rysunek 3. Europejski Zielony Ład a konkurencyjność zrównoważona Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne.

Zakładanym efektem transformacji ekologicznej w ramach Europejskiego Zielonego Ładu ma być obok ochrony klimatu poprzez zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza, zwiększenia stopnia ochrony różnorodności biologicznej, także stworzenie zrównoważonego systemu produkcji żywności oraz funkcjonowania obszarów wiejskich. Ważnym celem tej transformacji jest także stworzenie w UE gospodarki o obiegu zamkniętym. Nadrzędnym zaś celem jest oczywiście poprawa jakości życia Europejczyków poprzez poprawę jakości środowiska naturalnego (European Commission, 2019).

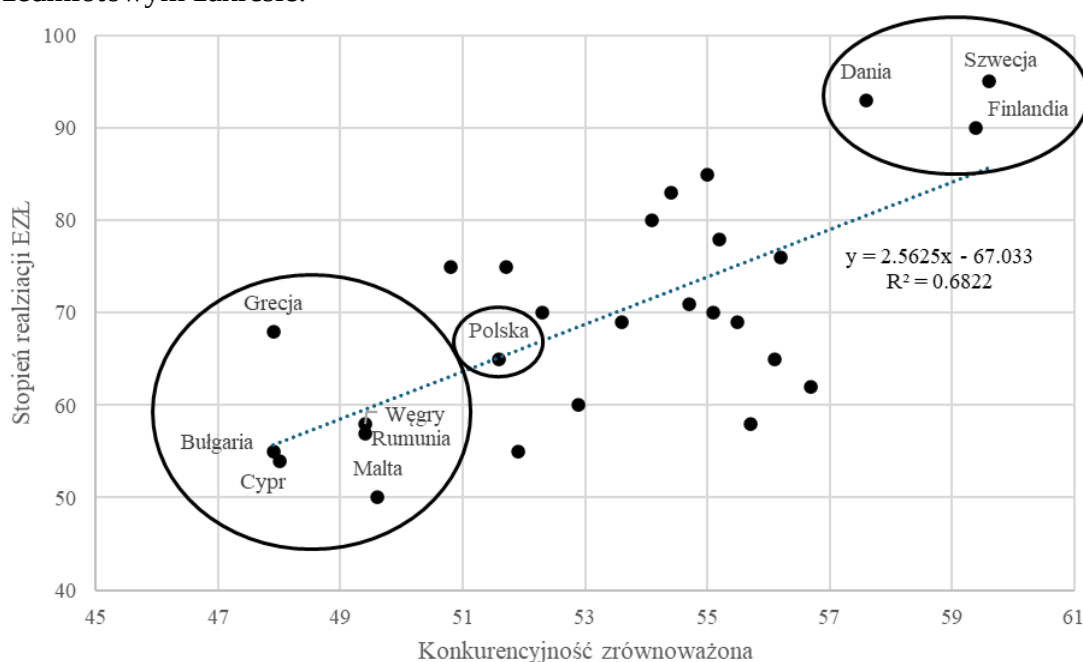
Niezwykle istotnym elementem transformacji ekologicznej jest transformacja energetyczna. Zakłada ona przekształcenie istniejącego systemu energetycznego w UE, bazującego w części krajów członkowskich nadal na nieodnawialnych źródłach energii (głównie paliwach kopalnych) w system energetyczny bazujący na źródłach odnawialnych i niskoemisyjnych. Proces ten będzie polegał na stopniowym zastępowaniu węglowodorów i paliwa uranowego przez odnawialne źródła energii w celu całkowitej dekarbonizacji energochłonnych działów gospodarki, takich jak przemysł, energetyka, transport, budownictwo, czy rolnictwo. Jak się oczekuje, tak rozumiana transformacja energetyczna, zbieżna z celami zrównoważonego rozwoju, sprzyjać ma nie tylko ochronie środowiska naturalnego czy poprawie jakości życia, ale także w konsekwencji ma prowadzić do wzmocnienia konkurencyjności zrównoważonej państw członkowskich UE.

Z kolei, transformacja cyfrowa – drugi z dwóch kluczowych kanałów oddziaływania Europejskiego Zielonego Ładu na konkurencyjność zrównoważoną krajów członkowskich Unii Europejskiej – zakłada wspieranie solidarności i integracji społecznej, zapewnienie swobody wyboru w Internecie, wspieranie uczestnictwa w cyfrowej przestrzeni publicznej, zwiększenie bezpieczeństwa, ochrony oraz upodmiotowienia człowieka w środowisku technologii cyfrowych, a także promowanie zrównoważonego charakteru cyfrowej przyszłości (European Commission, 2021). Tym samym transformacja cyfrowa ma być z założenia nie tylko ważnym dopełnieniem transformacji ekologicznej, ale także skuteczną odpowiedzią na wy-

zwania współczesnego świata związane z dokonującą się powszechnie cyfrową rewolucją technologiczną (European Commission, 2025).

Jak wynika z powyższego, realizacja założeń Europejskiego Zielonego Ładu przez kraje członkowskie Unii Europejskiej może znacząco zwiększyć istniejący poziom ich konkurencyjności zrównoważonej. Okazuje się, iż istnieje silna, dodatnia zależność między realizacją założeń Europejskiego Zielonego Ładu oraz poziomem konkurencyjności zrównoważonej poszczególnych krajów UE (Rysunek 4).

Kraje o wyższym stopniu realizacji założeń tej unijnej strategii rozwoju charakteryzują się jednocześnie wyższym poziomem konkurencyjności zrównoważonej i odwrotnie. Zdecydowanymi liderami w tym zakresie są wspomniane już wcześniej trzy kraje skandynawskie: Szwecja, Finlandia oraz Dania. Z kolei na przeciwnym diapazonie, znajdują się kraje o niskiej konkurencyjności zrównoważonej oraz niskim poziomie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, tj. Bułgaria, Cypr, Grecja, Malta, Rumunia oraz Węgry. W przypadku Polski, niestety znajduje się ona zdecydowanie bliżej owej grupy swoistych outsiderów aniżeli liderów w przedmiotowym zakresie.

Rysunek 4. Zależność między stopniem realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu w poziomie konkurencyjności zrównoważonej krajów członkowskich Unii Europejskiej w 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GSCI (2023).

Zakończenie

Koncepcja konkurencyjności zrównoważonej jest stosunkowo nowym terminem ekonomicznym. Konkurencyjność ta odnosi się nie tylko do wzrostu wydajności wykorzystania zasobów materialnych i niematerialnych, ale także akcentuje dążenie do zapewnienia równowagi społecznej oraz zrównoważonego wykorzystania środowiska naturalnego.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż Unia Europejska jest światowym liderem w zakresie konkurencyjności zrównoważonej, aczkolwiek poziom owej konkurencyjności w ramach UE jest silnie zróżnicowany między państwami członkowskimi, co jest konsekwencją m. in. różnic w poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego, struktur ich gospodarek, jak również podejścia do realizacji zadań w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. Od lat najbardziej konkurencyjnymi w sposób zrównoważony krajami członkowskimi Unii Europej-

skiej są kraje skandynawskie – Szwecja, Finlandia oraz Dania. Kraje te są także najbardziej zaawansowane jeśli chodzi o realizację założeń Europejskiego Zielonego Ładu, stąd też są bardzo dobrym przykładem do naśladowania dla pozostałych krajów UE. Z kolei do grupy krajów o najniższym poziomie konkurencyjności zrównoważonej w UE, a przy tym także o najmniej zaawansowanym stopniu realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu, należą takie kraje, jak: Bułgaria, Cypr, Malta, Rumunia oraz Węgry.

Silną stroną (silnym filarem) Unii Europejskiej w zakresie konkurencyjności zrównoważonej jest jej efektywność zarządzania w zakresie ram tworzonych regulacji prawnych ukierunkowanych na zarządzanie posiadanymi zasobami, infrastrukturą gospodarczo-społeczną czy rynkiem dóbr i usług, bez czego niemożliwym byłoby zapewnienie ram dla trwałego, inkluzywnego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego, determinującego dalszy rozwój gospodarczo-społeczny jako egzemplifikację pożądaných efektów konkurencyjności w skali międzynarodowej w sposób zrównoważony. Wartym podkreślenia jest fakt, iż owa efektywność zarządzania w UE wyraźnie się poprawiła na przestrzeni ostatnich lat, co należy ocenić jednoznacznie pozytywnie.

Zdecydowanie zaś najgorzej wypada Unia Europejska w zakresie kapitału naturalnego oraz efektywności wykorzystania posiadanych zasobów, zwłaszcza tych nieodnawialnych, podatnych na stosunkowo szybkie wyczerpanie. Szczególna trudność w tym zakresie z punktu widzenia realizacji w Unii Europejskiej koncepcji konkurencyjności zrównoważonej polega na takim korzystaniu z posiadanych zasobów kapitału naturalnego, by minimalizować koszty ich pozyskiwania przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne. Bez wątpienia, o ile nawet na poziomie całej Unii Europejskiej stosunkowo łatwo można wypracować pewne racjonalne zasady w tym zakresie, to już ich zastosowanie w poszczególnych krajach członkowskich będzie nie lada wyzwaniem, biorąc pod uwagę niejednokrotnie sprzeczne ze sobą interesy polityczne i gospodarczo-społeczne poszczególnych krajów.

Bez wątpienia, utrzymanie, a zwłaszcza poprawa, istniejącego poziomu konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej wymagać będzie stałej determinacji w działaniach na rzecz realizacji szeregu celów związanych z ochroną klimatu i dalszą likwidacją istniejących nierówności społecznych, zwłaszcza w obecnym silnie turbulentnym świecie oraz przy narastającym zróżnicowaniu interesów poszczególnych państw członkowskich. W tym zakresie, dużym wyzwaniem będzie dalsza realizacja ambitnych założeń Europejskiego Zielonego Ładu – strategii rozwoju UE, która z założenia ma ją przekształcić w obszar neutralny klimatycznie do 2050 roku. Dużym wyzwaniem samym w sobie będzie także kontynuacja nie tylko wspomnianej transformacji ekologicznej, ale także transformacji cyfrowej.

W najbliższej przyszłości niestety można oczekiwać, jak się wydaje, spowolnienia efektów działań na rzecz zwiększania konkurencyjności zrównoważonej Unii Europejskiej w wyniku presji otoczenia międzynarodowego (m. in. ze strony USA, czy Chin), otwartej dyskusji politycznej *de facto* kontestującej tempo oraz zakres działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatycznym, a także rosnącego braku poparcia społecznego dla niezbędnych zmian wynikających z realizacji założeń Europejskiego Zielonego Ładu.

Biorąc pod uwagę z jednej strony rosnące znaczenie problematyki konkurencyjności zrównoważonej we współczesnym świecie, z drugiej zaś istotne wyzwania stojące przed Unią Europejską w zakresie podejmowania różnorodnych działań na rzecz wzmocnienia poziomu jej konkurencyjności zrównoważonej, w pełni uzasadnionym wydaje się prowadzenie dalszych pogłębionych badań nad konkurencyjnością zrównoważoną Unii Europejskiej jako całości, jak i jej poszczególnych krajów członkowskich. W szczególności, badania te powinny się koncentrować na ocenie efektywności podejmowanych działań w ramach Unii Europejskiej, by na tej podstawie możliwym byłoby formułowanie praktycznych rekomendacji i zaleceń dla rządów poszczególnych krajów członkowskich UE.

Bibliografia

- Aiginger, K., Barenthaler-Sieber, S., Vogel, J. (2013). *Competitiveness under new perspectives*. Working Paper no 44, Vienna: WWWforEurope.
- Aiginger, K., Vogel, J. (2015). Competitiveness: From a Misleading Concept to a Strategy Supporting Beyond GDP Goals. *Competitiveness Review*, 25(5), 497-523. DOI: 10.1108/CR-06-2015-0052.
- Balkytė A., Tvaronavičienė, M. (2010). Perception of competitiveness in the context of sustainable development: Facets of 'sustainable competitiveness'. *Journal of Business Economics and Management*, 11(2), 341-365. <https://doi.org/10.3846/jbem.2010.17>
- Bilbao-Terol, A., Arenas-Parra, M., Onopko-Onopko, V. (2019). Measuring regional sustainable competitiveness: a multi-criteria approach. *Operational Research*, 19(3), 637-660. DOI: 10.1007/s12351-017-0367-9
- Cambridge Institute for Sustainability Leadership (2024). *2024 Competitive Sustainability Index*. Cambridge, UK: Cambridge Institute for Sustainability Leadership.
- Cambridge Institute for Sustainability Leadership (2020). *Developing the EU's 'competitive sustainability' for a resilient recovery and dynamic growth*. Cambridge, UK: Cambridge Institute for Sustainability Leadership.
- Cheba, K., Bąk, I., Szopik-Depczyńska, K. (2020). Sustainable competitiveness as a new economic category: definition and measurement assessment. *Journal Technological and Economic Development of Economy*, 26(6), 1399-1421. DOI: [10.3846/tede.2020.13528](https://doi.org/10.3846/tede.2020.13528)
- Doyle, E., Perez-Alaniz, M. (2017). From the Concept to the Measurement of Sustainable Competitiveness: Social and Environmental Aspects. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 5(4), 35-59. <http://doi.org/10.15678/EBER.2017.050402>
- Draghi, M. (2024). *The future of European competitiveness*. Brussels: European Commission.
- Eckert, E., Kovalevska, O. (2021). Sustainability in the European Union: Analyzing the Discourse of the European Green Deal. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(2). DOI: 10.3390/jrfm14020080
- European Commission (2025). *A Competitiveness Compass for the EU*. COM/2025/30 final.
- European Commission (2023). *Long-term competitiveness of the EU: looking beyond 2030*. COM/2023/168 final.
- European Commission (2021). *2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade*, COM/2021/118.
- European Commission (2019). *The European Green Deal*, COM/2019/640.
- Falkowski, K. (2023). Sustainable Competitiveness of the Visegrad Group Countries. *Optimum. Economic Studies*, 1(111), 3-20, DOI: 10.15290/oes.2023.01.111.01
- Giddings, B., Hopwood, B., O'Brien, G. (2002). Environment, Economy and Society: fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development*, 10(4), 187-196. <https://doi.org/10.1002/sd.199>
- MacGillivray, A., Sabapathy, J., Zadek, S. (2003). *Responsible Competitiveness Index 2003 – Aligning corporate responsibility and the competitiveness of nations*. Copenhagen: AccountAbility.
- Popescu, G.H., Sima, V., Nica, E., Gheorghe, I.G. (2017). Measuring Sustainable Competitiveness in Contemporary Economies – Insights from European Economy. *Sustainability*, 9(7), 12-30. <https://doi.org/10.3390/su9071230>
- Porter, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Porter, M.E., van der Linde, C. (1995). Toward a New Conception of the Environment Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97-118. <http://dx.doi.org/10.1257/jep.9.4.97>

- Schunz, S. (2022). The 'European Green Deal' – a paradigm shift? Transformations in the European Union's sustainability meta-discourse. *Political Research Exchange*, 4(1). <https://doi.org/10.1080/2474736X.2022.2085121>
- SolAbility (2024). *The Global Sustainable Competitiveness Index 2024*. Zurich and Seoul: SolAbility.
- SolAbility (2023). *The Global Sustainable Competitiveness Index 2023*. Zurich and Seoul: SolAbility.
- SolAbility (2020). *The Global Sustainable Competitiveness Index 2020*. Zurich and Seoul: SolAbility.
- SolAbility (2017). *The Global Sustainable Competitiveness Index 2017*, Zurich and Seoul: SolAbility.
- Thore, S., Tarverdyan, R. (2016). The sustainable competitiveness of nations. *Technological Forecasting and Social Change*, 106, 108-114, DOI: [10.1016/j.techfore.2016.02.017](https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.02.017)
- Weber, B. (2025). *Europe's path to sustainable competitiveness: seize the moment or fall behind*. SustainableViews, <https://www.sustainableviews.com/europes-path-to-sustainable-competitiveness-seize-the-moment-or-fall-behind-5c22074e/> (18.04.2025).
- World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- World Economic Forum (2014), Assessing Progress toward Sustainable Competitiveness. W: K. Schwab (ed.), *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, 53-83, Geneva: World Economic Forum.

SUSTAINABLE COMPETITIVENESS OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

Purpose: In contemporary times, alongside the advancement of human civilization and the intensification of numerous environmental and social challenges accompanying this progress, the competition among nations on the international stage increasingly acquires particular significance in terms of responsibility and sustainability. In light of the above, a key question arises regarding the level of sustainable competitiveness of the European Union and the determinants influencing it, which constitutes the research problem of this article. Accordingly, the primary objectives of the article are as follows: (1) to discuss the concept of sustainable competitiveness from a theoretical perspective, (2) to present the level of sustainable competitiveness of the European Union, and (3) to examine the relationship between the degree of implementation of the European Green Deal and the level of sustainable competitiveness among the EU member states.

Methodology: The article employs a synthetic-analytical method as well as indicator-based analysis.

Findings: The conducted analysis has revealed that the European Union is a global leader in the field of sustainable competitiveness. However, the level of such competitiveness varies significantly across member states, which can be attributed, among other factors, to differences in socio-economic development, the structural composition of their economies, and their approaches to the implementation of tasks under the European Green Deal. For many years, the leaders in this domain have been the Scandinavian countries – Sweden, Finland, and Denmark.

Keywords: sustainable competitiveness, European Green Deal, European Union.

JEL classification: L60, O11, O21

Krzysztof Falkowski
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Al. Niepodległości 162, Warszawa
Adres e-mailowy: kfalkow@sgh.waw.pl